

Mudârebe: Sermaye-emek ortaklığı

Cizre’den İbrahim Sabuncu: “Arkadaşımla ortak pide fırını yapıp işleteceğiz. O mâliyetini karşılayacak; ben de işleteceğim. Kârına ortak olacağız. Böyle bir ortaklık şer’î midir? Nasıl bir ortaklık kurmalıyız?”

Para, tecrübe, cesâret ve emek birer altın değerlidirler. Bazan olur ki, iş yapacak kapasitemiz, bilgi birikimimiz ve tecrübemiz vardır; fakat paramız yoktur. Ya da paramız vardır; fakat iş yapmaya ya vaktimiz müsaade etmez, ya da tecrübemiz veya cesâretimiz yoktur. Müslümanların böyle altın değerlerini bir araya getirip, ortaklık kurarak ticâret yapmaları önemli bir bereket kapısını teşkil eder, maddeten gelişmeye de sebeptir. Birimizin parası ile, diğerimizin tecrübe, bilgi ve dürüstlikle taçlandığı emeği bir araya gelirse, mükemmel bir bereket ve helâl kazanç kapısı açılmış olur. İş yapmaz isek, güç birliği ortaya koymaz isek bereketin yolunu da o ölçüde kesmiş oluruz. Nitekim Peygamber Efendimiz (asm) şöyle buyurmuştur: “Üç şeyde bereket vardır: Ticâret yapmak, mukârada (mudârebe) yapmak ve evde yemek için buğdayı arpaya katmak.” (1)

Mukârada veya mudârebe, mal ve emek ortaklığı demektir. Bir taraf parayı verir; diğer taraf emeği ve işçiliği üstlenir. Bir taraf mâliyeti karşılar, diğer taraf bunu işletir ve çalıştırır. Ve sonuçta iki taraf da gelirine ortak olur. Köylerimizde bu ortaklık türü meşrû bir biçimde uygulanmaktadır. Bir taraf tarlayı ve tohumu vermekte; diğer taraf emeği ve işçiliği üstlenmekte; böylece ortaklık kurulmakta ve sonunda ürün yarı yarıya paylaşılmaktadır. Bu ortaklık türüne İslâm Hukûkunda “Mukârade”, “Kırâd” veya “Müdârebe” denmektedir.

Çalışan taraf, malı kendi uhdesine “emânet” almış demektir. Eğer, kendi hatâsı veya tedbirsizliği netîcesinde malı telef ederse, mal sahibine ana malı öder. Ancak mal kendi hatâsı olmaksızın, işin gereği veya başka bir hâricî sebeple telef olursa, bu zarar mal sahibine ait olur. Anlaşma, ortaklık veya şirket fesh edildiğinde, mal sahibi emânet olarak koyduğu ana parasını, koyduğu değerden geri alır.

Abdullah bin Abbas (ra) babasından naklediyor: “Abbas, çalıştırılmak üzere mal verdiğinde, çalıştıran kişiye şunları şart koşuyordu: ‘Bu mal ile deniz yolculuğuna çıkmayacaksın. Sel tehlikesi olan bir vâdiye inmeyeceksin. Hastalıklı hiçbir hayvanı

satın almayacaksın. Eğer bu şartlara riâyet etmezsen, doğacak zararı ödersin.’ Abbas’ın (ra) böyle şartlar koşması Peygamber Efendimizin (asm) kulağına gitmişti. Hazret-i Peygamber (asm) bu şartları geçerli kabul etti.”(2)

Hazret-i Ömer’in (ra) oğulları Abdullah ile Ubeydullah Irak seferinden dönerlerken Basra Vâlisi Ebû Mûsâ el-Eş’ârî’ye (ra) uğramışlardı. Ebû Mûsâ el-Eş’ârî (ra) onlara: “Yanımda hazîneye ait biraz mal var. Onu Emîre’l-Mü’minîn’e göndermek istiyorum. Bu malı size borç olarak vereyim. Siz onunla Irak’tan biraz mal alır, Medîne’de satarsınız. Ana parayı Halîfe’ye teslim edersiniz, elde ettiğiniz kâr da ikinize kalır” dedi. Onlar da kabul ettiler, aldıkları malı Medîne’de sattılar ve ana parayı Hazret-i Ömer’e verdiler. Hazret-i Ömer (ra):

“Hem malı, hem de kârı teslim ediniz” dedi. Ubeydullah:

“Yâ Emîre’l-Mü’minîn, bu kâr sana ait değil. Çünkü mal elimizde bir borçtu, eksilseydi veya helâk olsaydı onu biz ödeyecektik” dedi.

Hazret-i Ömer (ra) tekrar kârın ödenmesinde ısrar etti. Bu defa, mecliste bulunanlardan biri:

“Yâ Emîre’l-Mü’minîn, o malı mudârabe yapsanız olur” dedi. Hazret-i Ömer de (ra):

“Mudârabe yaptım” dedi.

Böylece Hazret-i Ömer (ra) ana malı ve kârın yarısını aldı. Kârın diğer yarısını da Abdullah ile Ubeydullah paylaştılar. (3)

Mudârabe ortaklığında her iki taraf da rüş ve ehliyet sahibi olmalıdırlar, yani vekâlet almaya ve vermeye ehil olmalıdırlar. Çünkü mal sahibi “vekâlet veren”, çalıştıran da mal sahibinin malına “vekîl olan” hükmündedir. Çalışan kişi, mal sahibinin malında, onun izni ile tasarruf yapmaktadır. Sermaye, değerini koruyan belirli bir para olmalı ve bir akit yapılarak çalıştıracak kimseye teslim edilmelidir. Akitte îcap ve kabûl önemlidir. Yani sermaye sahibi çalışana, açıkça, “Şu paraları al, ticâret yap (veya iş yap). Elde edilen kâra ortağız” demeli; çalışan da mudârabe usûlünü kabul ettiğini kesin ifâdelerle beyan etmeli, yani “kabul ettim” demelidir.

Bu usûl, borç vermeye benzese de borç vermek gibi değildir. Çünkü borç veren kişi, risk almadığı gibi kâr da almaz. Yani parayı çalıştıranın riskine ortak olmadığı gibi, kârına da ortak olmaz. Ancak mudârabe yoluyla para veren kişi, risk alır, kâr da alır. Günümüzde Finans Kurumları bu sistemle çalışmaktadırlar.

Dipnotlar:

1-İbn-i Mâce, 2289;

2-Beyhakî, 4/111;

3-İmam-ı Mâlik, Muvatta, 2/687.